

Functionerings- of portfoliogesprek met kinderen

Jaap Meijer

Inhoudsopgave

- .1 Inleiding
- .2 Voorwaarden en valkuilen
 - 2.1 Schoolleider aan het woord
 - 2.2 Stamgroepleider aan het woord
 - 2.3 Schoolleider aan het woord
- .3 Voorwaarden van metacommunicatie
- .4 Wanneer besluit je om een functioneringsgesprek te houden
- .5 Vormgeving
 - 3.5.1 Groepsleider aan het woord
- .6 Protocol
 - 3.6.1 Intern begeleider aan het woord
- .7 Thema's, die aan de orde kunnen komen in een kinderfunctioneringsgesprek

Het gesprek vormt het licht voor de ziel

(Goethe in zijn Marchen)

Maar dan heb je er af en toe behoefte aan, je medemens te danken, ook als hij niets bijzonders voor je heeft gedaan. Waarvoor dan? Hiervoor: dat hij mij, als hij mij ontmoette, werkelijk ontmoet heeft; dat hij de ogen opendeed en mij met geen ander verwisselde; dat hij de oren opendeed en vol vertrouwen vernam, wat ik hem te zeggen had; ja dat hij opendeed wat ik nu juist eigenlijk aansprak: het goed-gesloten hart.

Martin Buber

Luisteren

Wanneer ik jou vraag te luisteren naar mij
en jij begint ongevraagd adviezen te geven,
dan heb je niet gedaan wat ik je vraag.

Wanneer ik jou vraag te luisteren naar mijn problemen
en jij begint met oplossingen te komen,
dan heb je mij, zo vreemd als het schijnt, teleurgesteld.

Luister! Alles wat ik vraag is dat jij luistert,
niet praten of doen - alleen mij horen.
Advies is goedkoop, antwoorden van humanist
en godgeleerde staan beide in elk dagblad.

Wanneer ik jou vraag te luisteren naar mij
en jij vertelt mij dat ik mij zo niet moet voelen,
dan vertrap je mijn gevoelens.

Bovendien kan ik veel zelf en ben niet hulpbehoevend,
ontmoedigd soms en wankelend zelfs, maar nimmer hulpeloos.

Wanneer jij voor mij iets doet, dat ik zelf kan doen
en hoor te doen, dan draag je bij aan mijn zwakheid,
je vergroot mijn minderwaardigheid, en verhoogt mijn angsten.

Maar als jij eenvoudig het feit aanvaardt,
dat ik voel zoals ik voel - al is het nog zo ongerijmd -
dan kan ik stoppen jou te overtuigen;

en doorgaan met uitvinden wat er achter deze ongerijmde gevoelens zit.

Als dat duidelijk wordt, liggen antwoorden voor het grijpen
en zijn adviezen overbodig.

Ongerijmde gevoelens worden duidelijk als we ze kunnen uiten.

Laat mij vertellen wat mij bezighoudt.
Laat mij ontdekken waar de vraag en de moeilijkheden liggen.

Laat mij zelf ontdekken, hoe ik daarmee leven zal,
of ik daar aan werken moet.

Wees voor mij een tafel waarop ik mijn gedachten kwijt kan
om te verwerken.

Houd op met mijn bisschop te zijn, die adviseert en commandeert
en het stuur uit mijn handen neemt.

Wanneer ik mijn ervaringen aanreik: luister alleen en hoor mij.
Verlang ik jouw inspraak,
wacht dan op de vraag en dan zal ik
luisteren naar jou!

P.Ravensberge

1 Inleiding

Wanneer je kinderen volgt, vormen gesprekken met kinderen een niet te vergeten activiteit. Kinderen volgen door alleen af te gaan op bijvoorbeeld geschreven producten, toetsen e.d. is een te beperkte actie.

Wanneer we binnen het onderwijs het woord 'functioneringsgesprek' gebruiken, dan is dit veelal in de context van Integraal Personeel Beleid (IPB). Er worden functioneringsgesprekken gevoerd, bijvoorbeeld met leerkrachten door met name directieleden, interne begeleiders om zicht te krijgen op hun functioneren. Veelal dient een gesprekslijst als leidraad voor de gesprekken. Op het eind van het gesprek wordt geformuleerd aan welke aandachtspunten betrokkene gaat werken om het eigen functioneren verder te ontwikkelen.

In dit hoofdstuk wil ik stilstaan bij het voeren van functioneringsgesprekken of portfoliogesprekken met kinderen. Waarom zou je wel functioneringsgesprekken met volwassenen voeren en niet met kinderen? Binnen het werken met kinderen is het juist uitermate belangrijk dat we zicht hebben en krijgen op het functioneren van kinderen. Hiertoe benutten we natuurlijk observaties, maar hierbij missen we de informatie van het kind zelf. En juist om de informatie van het kind zelf te verwerven, zullen we gesprekken moeten voeren, die we gemakshalve ook functioneringsgesprekken zullen noemen. Hierbij wordt het uitgangspunt gehanteerd dat alle deelnemers gelijkwaardig zijn. In deze tekst gaat het dan vooral om overleg, uitwisselen van wat kinderen bezighoudt, reflectie en evaluatie.

Bij dit hoofdstuk heb ik me met name laten inspireren door het boek van Martine F. Delfos 'Luister je wel naar mij?' gespreksvoering met kinderen tussen vier en twaalf jaar.

Voor Petersen vormt het gesprek een zeer belangrijk middel om de menselijke betrekkingen te regelen en onderhouden. Bij het gesprek dient de openheid van alle verhoudingen centraal te staan. We moeten hierbij open staan voor elkaar en in feite mag alles ter discussie worden gesteld. (Petersen, Het kleine Jenaplan, 39)

Kees Both beschrijft in 'Jenaplan 21' nog eens dat we binnen het jenaplanconcept uitgaan van verschillen. 'Elke suggestie van een gemiddelde ontwikkeling van kinderen van een bepaalde leeftijd en bij individuele kinderen moet vermeden worden'.

Dit uitgangspunt dienen we ook te hanteren bij het voeren van gesprekken met kinderen. Daarnaast heeft hij het in hetzelfde boek (hoofdstuk 4) over kwaliteitsbeleid met name over verschillende kwaliteitsdimensies: Instructieve, initiërende, meevoelende, organisatorische, kritische en de inspirerende of zingevende dimensie.

In het kader van het voeren van gesprekken met kinderen doen we vooral een beroep op de initiërende dimensie: Vooral enthousiasme, cultiveren van prestaties van kinderen, motiveren tot leren en handelen, uitdagen tot de eigen grens te gaan.

De meevoelende dimensie: Empathie, meeleven, solidariteit, acceptatie, verbondenheid, hoop, moed, kwetsbaarheid.

En wanneer je het verbindt met de basisprincipes dan vormen de eerste vijf principes de basis van het voeren van functioneringsgesprekken:

1. Elk mens is uniek; zo is er maar één. Daarom heeft ieder kind en elke volwassene een onvervangbare waarde.
2. Elk mens heeft het recht een eigen identiteit te ontwikkelen. Deze wordt zoveel mogelijk gekenmerkt door: Zelfstandigheid, kritisch bewustzijn, creativiteit en gerichtheid op sociale rechtvaardigheid. Daarbij mogen ras, nationaliteit, geslacht, seksuele gerichtheid, sociaal milieu religie, levensbeschouwing of handicap geen verschil uitmaken.
3. Elk mens heeft voor het ontwikkelen van een eigen identiteit persoonlijke relaties nodig
 - met andere mensen

- met de zintuiglijke waarneembare werkelijkheid van natuur en cultuur
 - met de niet zintuiglijk waarneembare werkelijkheid
4. Elk mens wordt steeds als totale persoon erkend en waar mogelijk ook zo benaderd en aangesproken
 5. Elk mens wordt als een cultuurdrager en - vernieuwer erkend en waar mogelijk ook zo benaderd en aangesproken.

2 Voorwaarden en valkuilen

Wanneer wij spreken met kinderen is het van belang uit te gaan van ik-boodschappen omdat het hierbij duidelijk is dat het om een persoonlijke mening gaat en dat andere meningen mogelijk zijn. Op een dergelijke wijze wordt uitwisseling gestimuleerd en vindt het gesprek meer op een gelijkwaardige basis plaats.

In een enkel geval kan invullen, duiden wel werken, wanneer het kind zich erdoor gesteund en begrepen voelt. 'het kind kan dan ervaren dat er aandacht voor hem of haar is en dat er over hem of haar wordt nagedacht'. Maar de volwassene moet zeker zijn van datgene wat ingevuld wordt. Zeker zijn, dat de invulling goed kan binnen komen bij het kind.

Invullen kan door volwassene worden gebruikt om het tempo van een gesprek te verhogen. Echter voor het kind betekent de tempoversnelling dat het aan een eis van snelheid moet voldoen. De tijd van de volwassenen is blijkbaar kostbaarder dan die van het kind. Dat betekent dus dat de bijdrage van het kind niet als onvoorwaardelijk wordt gezien.

Naast het invullen, ervaren we ook vaak problemen bij het stellen aan suggestieve vragen. Die vragen geven namelijk een invulling zonder dat toetsing van de uitspraak ter discussie staat.

Hooguit kan een suggestie van betekenis zijn in die gevallen wanneer het nauw aansluit bij wat er in het kind omgaat.

Kortom, het is van belang, wanneer we een functioneringsgesprek met een kind aangaan ons af te vragen hoe we aansluiten bij een kind, hoe we een kind motiveren tot communicatie en tot het geven van informatie en hoe we omstandigheden creëren waarbinnen gespreksvoering met een kind optimaal kan zijn.

- Beide gesprekspartners moeten zich goed voelen en het idee hebben dat de wederzijdse doelen voor een groot deel zijn bereikt of dat er overeenstemming is over het bereiken van het doel.
- Een kind moet zijn of haar eigen mening en gevoelens kunnen vertellen zonder geleid of misleid te worden door de volwassene
- Een kind krijgt de gelegenheid om informatie te geven en niet dat informatie aan hem of haar onttrokken wordt.
- Een kind moet zich gehoord voelen en de hulp krijgen die het vraagt, die bij hem of haar aansluit.
- De sfeer moet tijdens het gesprek aangenaam blijven. Spanning moet tot een minimum beperkt blijven. Humor kan een versterkende positieve rol spelen voor het

goed verlopen van het gesprek.

Wezenlijk voor het goed verlopen van het gesprek vormt de non-verbale communicatie. Deze stuurt in hoge mate het gesprek.

Een goed lopend functioneringsgesprek is een gesprek waarin warmte, respect en belangstelling de boventoon voeren.

Gordon, wordt door Delfos aangehaald, vanwege zijn opmerking, dat we aanmoedigend dienen te luisteren: 'Dat betekent het verhaal niet onderbreken, aanmoedigende woorden en gebaren gebruiken om het verhaal gaande te houden, de ander aankijken onder het praten, zelf iets zeggen als de ander is uitgesproken. We hebben het dan over echtheid, dat al een rode draad door het gesprek heenloopt.'

2.1 Schoolleider aan het woord

In ons team hebben we onlangs met elkaar gesproken over het invoeren van functioneringsgesprekken met kinderen. Een van de collega's bracht het onderwerp in. Zij gaf aan behoefte te hebben om wat langer met een kind te kunnen spreken om zodoende zicht te krijgen op wat het betrokken kind dwars zat. Een andere collega voegde eraan toe, dat zij tijdens de lesgebonden tijd amper tijd heeft om met een kind te spreken en als het dan wel gebeurt, dit vaak te gehaast plaats vindt. Een derde opperde de suggestie om met elkaar af te spreken formeel functioneringsgesprekken met kinderen te voeren. En dat in het begin met die kinderen, waarvan we het gevoel hebben dat hetzij de groepsleider, hetzij het kind er behoefte aan heeft. Piet, die al jaren aan de school verbonden is, vroeg zich af wanneer dit dan wel zou moeten gebeuren. Ik heb dat voorlopig even gearbeid, omdat ik het belangrijk vind eerst over het waarom, de inhoud e.d. te spreken, voordat we over de realisatie in gesprek gaan.

Ik heb voorgesteld in beginsel in te stemmen met het gaan houden van functioneringsgesprekken, maar dat we eerst eens goed moeten nadenken over een aantal communicatievoorwaarden. En dat we deze voorwaarden eerst eens gaan oefenen in onze dagelijkse praktijk. Gelukkig vond iedereen dit een prima plan en kozen we niet voor een al te snelle, ondoordachte invoering van kinderfunctioneringsgesprekken. Ik heb Gerda gevraagd of zij zich eens wilde verdiepen in de communicatievoorwaarden en het een en ander erover te lezen. Zij accepteerde mijn verzoek, te meer omdat zij het in feite ook heeft aangekaart en zich een beetje probleemhouder voelde

Martine Delfos benoemt de volgende communicatievoorwaarden:

- Ga op dezelfde (oog)hoogte zitten als het kind
- Kijk naar een kind terwijl je spreekt
- Wissel het wel en niet maken van oogcontact met een kind af terwijl je spreekt
- Stel het kind op zijn of haar gemak
- Luister naar wat een kind zegt
- Laat met behulp van voorbeelden zien dat wat het kind zegt, effect heeft
- Vertel het kind dat het je moet zeggen wat het vindt of wil. Omdat je het niet weet als het kind het je niet zegt

- Probeer spelen en praten te combineren
- Signaleer dat je het gesprek afbreekt en later zal voortzetten wanneer je merkt dat het kind afhaakt
- Wanneer je een moeilijk gesprek hebt gehad, zorg dan dat het kind daarna tot zichzelf kan komen

2.2 Stamgroepsleider aan het woord

Henk heeft mij gevraagd of ik me wilde verdiepen in de communicatievoorwaarden. Dat wilde ik graag, omdat ik een groot voorstander ben om met dit soort gesprekken te gaan starten.

Ik heb er veel over gelezen en het meest heb ik toch gehad aan het boek van Martine F. Delfos "Luister je wel naar mij". Dat heb ik in drie dagen uitgelezen, het boeide mij zeer. Ik heb een teamvergadering voorbereid, waarbij we met elkaar de communicatievoorwaarden hebben afgesproken. Niet alleen voor de toekomstige functioneringsgesprekken, maar voor alle gesprekken met kinderen. Een heel belangrijke afspraak is dat we op dezelfde (oog)hoogte gaan zitten als het kind, wanneer we met een kind willen uitwisselen. Willen we dat een kind naar ons luistert, kunnen we beter blijven staan.

Willen we dat een kind iets aan ons vertelt en verantwoordelijkheid neemt voor het gesprek, dan zullen we ons, in lichaamshouding en houding, bescheiden en lager opstellen dan het kind. Op gelijke (oog)hoogte zitten, stimuleert een gelijkwaardige uitwisseling. We hebben ook afgesproken, dat we naar een kind kijken, terwijl we spreken. We willen aan kinderen duidelijk maken dat we een gemotiveerde houding hebben, wanneer het kind spreekt, door een luisterende houding aan te nemen, waarbij we rechtop zitten, een alerte blik hebben ons lichaam naar het kind hebben gericht, een geïnteresseerde blik en een zekere gretigheid om te spreken. Bij dit alles gaat het wel om een authentieke, echte houding. Aan een gefingeerde houding, omdat het zo moet, kopen we niets. Echtheid is een wezenlijk element want dan is er ook sprake van een overeenstemming tussen verbale non-verbale communicatie

Bij een aantal Marokkaanse kinderen in onze groepen willen we het oogcontact echter vermijden, omdat het in hun cultuur juist een blik van gebrek aan respect van een kind is om een volwassene aan te kijken. Over uitgaan van verschillen gesproken.

De toon, waarop we spreken is vanzelfsprekend even belangrijk als onze non-verbale gedragingen.

Soms kan het voor een kind prettiger zijn om te spreken, zonder dat ik naar hem kijk. In mijn groep geldt dit bijvoorbeeld voor Daniël. Zeker wanneer er moeilijke onderwerpen zijn, moet hij altijd naar woorden zoeken en heeft hij het zichtbaar moeilijk wanneer ik hem aankijk. Dus ook hier moet ik kijken naar wat voor een kind goed is.

Het blijft dus zeer belangrijk om kinderen op hun gemak te stellen. Door de bedoeling van een gesprek duidelijk te maken, weten de kinderen waar ze aan toe zijn.

We moeten leren om echt te luisteren naar wat een kind zegt. Het klinkt als een open deur, maar toch vraag ik me af of we er voldoende bij stil staan. Wil er echt sprake zijn van een gesprek dan zal ik naast wat ik te vertellen heb, aandacht moeten hebben voor het verhaal van het kind.

Als ik het belangrijk vind dat een kind de eigen gevoelens benoemt, dan is belangrijk dat ik ondersteunende opmerkingen maak.

Ik heb nog eens ingebracht dat het werkt wanneer je aan de hand van voorbeelden laat zien dat wat het kind zegt, effect heeft. Ik gebruik dan meestal bij de kleuters het volgende zinnetje: 'Als je me niet gezegd had dat je graag met blokken speelt, had ik dat niet geweten. Nu zorg ik dat je daar vaker kunt spelen.'

Het is belangrijk kinderen te vertellen dat je moet zeggen wat het vindt of wil, omdat je het niet weet als het kind het je niet vertelt. Voor een goede uitwisseling mag een kind best weten, dat een volwassene niet alles weet en de dingen juist graag van het kind wil horen. Ik vraag dan meestal: Ik weet niet hoe het is om in deze klas te zitten, vertel me er eens iets over.

Bij jonge kinderen- en ik merk dit dagelijks- probeer ik spelen en praten te combineren. Martine Delfos schreef: "Wanneer er -snelle- stoffen door het kinderlichaam stromen en men niets doet dan stilzitten, dan zal na verloop van tijd het niet 'opgebruiken' van deze 'snelle' stoffen ervoor zorgen dat er gevoelens van spanning tot en met angst ontstaan (Luister je wel naar mij, pagina 73). Kinderen wiebelen dan ook veel op hun stoel. Spelen is daarnaast zinvol, omdat er een prettige sfeer kan ontstaan waar spelen door gekenmerkt wordt. Dus om een gesprek met een jong kind goed te kunnen voeren, is het zinnig om dit te combineren met een activiteit. Soms moeten we het gesprek afbreken en later voortzetten, wanneer het kind afhaakt. Een kind kan het emotioneel als genoeg ervaren en wil het gesprek gewoon stoppen. Ik geef dan wel aan, dat we er later nog op terugkomen.

Ten slotte moeten we niet uit het oog verliezen, dat wanneer er een moeilijk gesprek is geweest, het kind vervolgens ruimte krijgt om weer tot zich zelf te komen. Een kind moet b.v. na een moeilijk gesprek kunnen rennen of schommelen. Op school plannen we voorlopig de gesprekken voor de middagpauze of voor de gymnastiekles.

En als het even kan loop ik samen met het kind op om de overgang naar koetjes en kalfjes te kunnen maken.

2.3 Schoolleider aan het woord

Gerda had de vergadering goed voorbereid. Bij een tweede bespreking hebben we geoefend. In de vorm van rollenspel hebben we met elkaar uitgeprobeerd op welke wijze we gesprekken met kinderen kunnen voeren. Steeds was er een case en we eindigden met het vaststellen van voorbeeldzinnen, die ons kunnen helpen bij bepaalde situaties rondom gesprekken.

Een paar voorbeelden:

- Om een gesprek een verdere stimulans te geven: 'Ik heb er echt wat aan dat je dit zo aan me vertelt' of 'Ik begrijp nu veel beter wat het betekent om....., omdat jij me.....verteld hebt'.
- Bij getoonde gevoelens: 'Nou begrijp ik wat je bedoelt, nou je vertelt hoe verdrietig je was.'
- Wanneer het kind minder gemotiveerd raakt: 'Ik weet niet of jij er al genoeg van hebt om zo te praten, maar ik ben er erg blij mee. Ik heb er echt wat aan. Jij zei..., en weet je dat ik dat helemaal niet wist? Als ik niet met je gepraat had, zou ik dat niet geweten hebben.'
- Wanneer je de draad van het gesprek kwijt bent: 'We zitten heel gezellig te spelen,

maar ik raak de draad kwijt van wat ik aan je wilde vragen. Ik kan dat niet zo goed twee dingen tegelijk, jij wel. Even kijken, waar waren we ook alweer?

3 Voorwaarden van metacommunicatie

Martine Delfos zet de volgende voorwaarden van metacommunicatie op een rij:

- Maak het doel van het gesprek duidelijk
- Laat een kind weten wat je intenties zijn
- Laat een kind weten dat je feedback nodig hebt
- Laat een kind weten dat het mag zwijgen
- Probeer te benoemen wat je voelt en volg wat je voelt
- Nodig het kind uit zijn of haar mening over het gesprek te geven
- Maak metacommunicatie een vast onderdeel van je communicatie

4 Wanneer besluit je om een functioneringsgesprek te houden

Het zal in de praktijk lastig zal zijn om met elk kind van je eigen groep een functioneringsgesprek te houden. Elk kind heeft recht op een dergelijk gesprek, zodat je het in eerste instantie kunt beperken tot die kinderen, die patronen vertonen van specifieke uitdrukkings-en relatiewijzen. Te denken valt aan: in paniek raken bij overgangen, steeds aandacht zoeken bij volwassenen, uit het lood geslagen zijn bij ongewone, onverwachte, 'oncontroleerbare' gebeurtenissen.

Het expertisecentrum Ervaringsgericht Onderwijs (EGO) Nederland ('Oriëntatie op de principes van het EGO', pagina 12) heeft een aantal belevingskernen opgesomd, die in aanmerking zouden komen voor een functioneringsgesprek:

- Zich onwennig, slecht op zijn gemak voelen in de groep
- Zich onzeker, angstig voelen in sociale situaties
- Zich uitgesloten voelen, er krampachtig bij willen horen
- Twijfelen aan zichzelf, zich minderwaardig voelen, negatief over zichzelf denken
- Krampachtig bezig zijn met allerlei 'vermeende' normen
- Zich te kort gedaan, benadeeld voelen 'klein' willen zijn of blijven
- Krampachtig 'groot' willen zijn
- Zich overgeleverd voelen aan tijd en ruimte, de wereld als chaotisch ervaren
- Extreem of voortdurend angstig zijn
- In beslag genomen worden door vragen, problemen rond seksualiteit in ruime zin
- Zich bedreigd voelen, uit evenwicht gebracht voelen t.a.v. een specifieke gebeurtenis.

Bij het voeren van functioneringsgesprekken geldt de veel genoemde vraag 'Doen we wat we willen en willen we wat we doen?'

5 Vormgeving

Reflecteren vooraf, tijdens en na het gesprek kan helpen om de kwaliteit van de gesprekken te verbeteren.

Zoals eerder genoemd begint het met het doel van het gesprek. Voor een kind is het wezenlijk wat er van hem of haar verwacht wordt. Dat er geen foute of goede reacties zijn, maar dat je als volwassene oprecht de eigen mening van het kind wilt weten.

We dienen optimaal de ervaringsdeskundigheid van kinderen te gebruiken.

Naast het doel zijn ook de intenties van waarde. Wanneer een gesprek moeizaam loopt, kunnen we ons afvragen wat ook al weer de bedoeling van het gesprek was en wat de bedoeling van de andere met het gesprek is (geweest).

Wat we vaak vergeten is om het kind om feedback te vragen. De meest belangrijke bron voor feedback is het ook oogcontact waardoor zichtbaar wordt of het kind luistert en interesse toont.

Of dat we het kind melden, dat er ook gezwegen mag worden. Zwijgen kan een duiding zijn dat een kind niet op een vraag in wil gaan. Voor een volwassene is het zaak om te achterhalen, waarom een kind zwijgt.

- Als gesprekspartner is een alertheid op zijn plaats, ook zeker om je intuïtie te volgen. Voor jezelf benoemen wat je voelt en volgen wat je voelt, kan je helpen om de juiste interventies te plegen. Soms voel je aan wat er aan de hand is, maar durf je er niet op te vertrouwen.

Als een gesprek is afgelopen is het goed om het kind te vragen wat hij of zij van het gesprek vond. Die mening is nuttig en kan de volwassene inzicht geven in hoe het kind het gesprek beleefd heeft.

5.1 Groepsleider aan het woord

Na twee teamvergaderingen hebben we met elkaar afgesproken, dat we een proefjaar ingaan voor het voeren van functioneringsgesprekken met kinderen. Als tijdstippen kiezen we voor een gymnastiekles en een pauze.

Groepsleiders, die een functioneringsgesprek met een bepaald kind willen voeren, melden dit bij de interne begeleider die de tijdelijke vervanging regelt, opdat de betrokken groepsleider het gesprek kan voeren. We hebben een kamertje in school, dat we gezellig hebben ingericht. Dit hebben gedaan met een groepje van drie kinderen, die meegedacht hebben en geholpen hebben bij de daadwerkelijke inrichting.

De interne begeleidster voert korte tussenevaluatiegesprekken met die teamleden, die een functioneringsgesprek voeren met kinderen. Voorlopig hebben we het niet verplicht gesteld, maar de voorwaarden geregeld, opdat de gesprekken wel gevoerd kunnen worden.

Halverwege het seizoen hebben we nog een studiemiddag gehad, om ons zelf nog wat verder te scholen in het voeren van functioneringsgesprekken.

De thema's die aan de orde zijn gekomen zijn:

- Het zodanig stellen van vragen, dat we zo min mogelijk sociaal gewenste antwoorden krijgen. We maakten ook daarbij weer gebruik van de ideeën van Martine Delfos. Zij geeft de volgende aandachtspunten:
 - Het kind laten merken dat ieder antwoord welkom is.
 - Dat antwoorden geen rechtstreekse veroordeling hoeven in te houden van direct betrokkenen.
 - Ontkenningen niet voor de hand liggen bijvoorbeeld 'Wat doe je als je boos bent?' is beter dan 'Ben jij wel eens boos?'
 - De vragen zijn niet gesloten.

We houden onszelf voor dat vragen zo open en neutraal mogelijk gesteld worden, zodat de kinderen daaruit niet de mening of de verwachting van de ander kunnen afleiden. Dus liever: 'Vertel eens iets.'

Een belangrijk aspect blijft het vertrouwen. Vertrouwen hangt samen met het ervaren van contact. Het maken van contact is voorwaarde tot het komen tot een vertrouwde of een vertrouwensrelatie.

Nog iets wat we goed beseffen is dat willen wij goed kunnen communiceren, dan moeten we enigszins de 'taal' van de ander spreken. Voor jonge kinderen betekent dit, dat je in ieder geval op moet letten dat de woorden die we gebruiken, bekend zijn. Dus: concrete woorden, simpele en korte formuleringen.

We willen kinderen helpen, die niet goed in staat zijn over eigen gevoelens te praten door meer vragen te stellen op het niveau van gebeurtenissen in plaats van gevoelens. Martine Delfos: De vraag 'Waarom heb je dat gedaan', kunnen kinderen die moeite hebben hun gedachten en gevoelens onder woorden te brengen, nauwelijks beantwoorden. Zij kunnen beter uit de voeten met de vraag, 'Wat heb je gedaan' om vervolgens samen te onderzoeken of er uit de volgorde van gebeurtenissen mogelijk een lijn te halen valt, waardoor een 'Waarom' bloot komt te liggen.

6 Protocol

6.1 Intern begeleider aan het woord

Ik heb na de teambesprekingen een protocol opgesteld als hulpmiddel bij het voeren van functioneringsgesprekken met kinderen.

Centraal staat de introductie. Een goede introductie beïnvloedt in sterke mate de toon van het gesprek en het verloop van het gesprek. De fasen, die we in het functioneringsgesprek aanhouden zijn, gebaseerd op Martine Delfos:

- Voorbereiding
- Introductie
- Startvraag
- Kern
- Afronding

We hebben met elkaar afgesproken dat voor kinderen onder de acht jaar we ongeveer een half uur aanhouden voor het gesprek. Bij oudere kinderen kan dit oplopen tot maximaal een uur. In een enkel geval kan besloten worden om de gesprekken in twee momenten te houden.

Vorbereiding

We weten dat de kwaliteit van het gesprek staat of valt met de warmte en het respect van de gesprekspartners.

Voordat een gesprek plaatsvindt dring ik erop aan, dat de volwassenen stil staat bij de

persoon met wie het gesprek gevoerd gaat worden en minder bij de onderwerpen .en dat het om de mening van het kind gaat.

Voor de voorbereiding heb ik de volgende aspecten op een rijtje gezet:

- Wil het kind een gesprek?
- Is dit een gevoelig gesprek voor het kind
- Kan het kind zich na het gesprek eventueel uitleven
- Heb ik een blocnote en een pen om opmerkingen te noteren?
- Heb ik materiaal waarmee ik eventueel met het kind kan spelen
- Is er een vertrouwde ruimte om het gesprek te voeren

Voor de introductie:

- Aanleiding en doel van het gesprek vertellen
- Eventueel mogelijke tijdsduur aangeven
- Eventueel aanbod om het op andere plaats en andere tijd te doen plaatsvinden
- Mate van vertrouwelijkheid van gesprek
- Wat gebeurt er met de informatie
- Duidelijk maken wie de onderwerpen bepaalt
- Duidelijk maken dat het om de mening van het kind gaat.
- Uitleggen wat de mate van vertrouwelijkheid is van het gesprek

In essentie moet het kind natuurlijk akkoord gaan met het gesprek.

De startvraag

We hebben een paar startvragen opgesteld:

- Ik zou graag willen weten, waarom je gisteren huilde
- Wil je me vertellen waarover je verdriet hebt
- Hoe was het om in deze groep te komen? Kun je daarover vertellen?

De kern

In dit deel komen expliciet de aspecten/vragen aan de orde die de volwassene wil inbrengen. Hieronder worden voorbeelden genoemd, die aan de orde gesteld kunnen worden.

Loopt het gesprek moeizaam, dan kan de volwassene zinnen inbrengen als 'Ik merk dat we allebei ons best doen voor het gesprek, maar het gaat niet zo makkelijk. Weet jij waardoor het komt? Misschien heb ik niet duidelijk genoeg gemaakt waarom ik met je wil praten.'

Of

'Je kijkt steeds naar buiten, misschien wil je buiten spelen. Klopt dat?'

Of

'Ik ben helemaal vergeten je te vertellen, waarom ik dit gesprek doe, zal ik dat eerst eens uitleggen?'

Een bedankje sluit het gesprek vanzelfsprekend af.

7 Thema's, die aan de orde kunnen komen in een kinderfunctioneringsgesprek

- Vrij jouw mening kunnen zeggen

- Vrienden/vriendinnen op school, in de groep
- Verzorging van je werk
- Beleving van de groep, de school
- Het leren op school
- Verslag uitbrengen
- Mogen kiezen van activiteiten
- Mogen samenwerken
- In de kring je mening geven
- Werken op school
- Zich vervelen
- Spanning bij toetsen, overhoringen
- Heeft de groepsleiding voldoende aandacht voor jou
- Komt de groepsleiding met voldoende nieuwe dingen om te leren
- Voor welke onderdelen voel je je zenuwachtig
- Het uitleggen van de groepsleiding
- Geeft de groepsleiding mij het gevoel dat ik het goed kan
- Concentratie
- Omgangsvormen in de groep
- Zelf iets kunnen uitleggen
- Relatie met de groepsleiding, met andere kinderen
- Vragen durven stellen
- Verloop van de kringgesprekken
- Zelf iets vertellen in de kring
- Beleven van de weekopeningen en -sluitingen
- Zelf iets doen bij de weekopeningen en -sluitingen
- Word je goed begrepen?
- Beleven van gymnastiek, buitenspel, toneel, dans, zingen samen muziek maken
- Kritiek kunnen geven
- Omgang met straffen en belonen
- Dingen doen waar je geen zin in hebt
- Pestgedrag in de groep
- Hulp geven en ontvangen
- Samenwerken in de tafelgroep en daar buiten
- Goed zijn in
- Weten wat ik moet doen, wanneer ik iets af heb
- Verzorgen van mijn werk en de omgeving